

МАКЕДОНСКО ГЕОЛОШКО ДРУШТВО

ВТОР КОНГРЕС
на
Геолозите на Република Македонија

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ

Уредници:
Јовановски, М. & Боев, Б

Крушево, 2012

*Посебно издание на
Geologica Macedonica, № 3*

МАКЕДОНСКО ГЕОЛОШКО ДРУШТВО

ВТОР КОНГРЕС
на
Геолозите на Република Македонија

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ

Уредници:
Јовановски, М. & Боев, Б.

Крушево, 2012

Издавач: Македонско геолошко друштво

Главни и одговорни уредници: Проф. д-р Милорад Јовановски и
Проф. д-р Блажо Боев

Уреднички одбор: Проф. д-р Блажо Боев (Р.Македонија), Проф. д-р Тодор Серафимовски (Р.Македонија), Проф. д-р Милорад Јовановски (Р.Македонија), Проф. д-р Никола Думурџанов (Р.Македонија), Доц. д-р Горан Тасев (Р.Македонија), м-р Игор Пешевски (Р.Македонија), prof. Ivan Zagorchev PhD (Bulgaria), prof. Tadej Dolenec PhD (Slovenia), prof. Vladmir Bermanec PhD (Croatia), prof. Alexander Volkov PhD (Russia), prof. Veselin Dragišić PhD (Serbia).

Технички уредник: м-р Игор Пешевски

Лектура: Благоја Богатиноски

Печатање: Печатница "2-ри Август С"-Штип

Тираж: 300 примероци

Организационен одбор на Вториот Конгрес на Геолозиите на Република Македонија

Претседател: Проф. д-р Милорад Јовановски
Секретар: м-р Златко Илијовски

Технички секретар: м-р Игор Пешевски

Членови: Проф. д-р Блажо Боев
Проф. д-р Тодор Серафимовски
Проф. д-р Соња Лепиткова
Проф. д-р Борче Андреевски
Проф. д-р Тодор Делипетров
Проф. д-р Марин Александров
Проф. д-р Орце Спасовски
Проф. д-р Војо Мирчовски
Проф. д-р Гоше Петров
Доц. д-р Горан Тасев
м-р Коста Јованов
м-р Игор Пешевски
Флорент Чиче
Ванчо Ангелов
Кирил Филев

Финансиска поддршка:

ДПТУ "Бучим" ДООЕЛ-Радовиш
Кожувчанка ДОО -Кавадарци
Македонска Авторска Агенција ДОО-Скопје
Авто-искра ДООЕЛ-Скопје
Хидроинженеринг ДООЕЛ-Битола
Градежен Институт Македонија-Скопје
Градежен факултет-Скопје
Рудници за олово и цинк "Саса", М. Каменица
Геохидроинженеринг-Скопје
Геохидроинженеринг-консалтинг ДООЕЛ-Тетово
Геинг-Скопје

ИНЖЕНЕРСКОГЕОЛОШКА КЛАСИФИКАЦИЈА НА НЕВРЗАНИТЕ КАРПИ ОД ОКОЛИНАТА НА ОХРИДСКОТО ЕЗЕРО

Ѓорѓи Димов¹, Благоица Донева¹, Марјан Делипетров¹, Тодор Делипетров¹

¹Универзитет „Гоце Делчев“ - Факултет за природни и технички науки, Гоце Делчев 89, Штип, Р.Македонија, gorgi.dimov@ugd.edu.mk

Апстракт

Неврзаните карпести маси се најприсутни и најразноврсни седименти во Охридско-Струшкиот басен па така нивното издвојување и дефинирање претставува вистински предизвик. Во овој труд се врши инженерскогеолошко диференцирање и одредување на основните инженерскогеолошки карактеристики на овие карпи. Секоја издвоена група или фација е детално геолошки опишана, класифицирана според геотехничките прописи и според класификацијата на Протоѓаконов, одреден и е коефициентот на филтрација и коефициентот на цврстина.

Клучни зборови: неврзани карпи, седименти, фација, квартал, коефициент на цврстина, Протоѓаконов

ВОВЕД

Истражуваното подрачје, од инженерскогеолошки аспект е доста сложено бидејќи во него се јавуваат сите инженерскогеолошки групи на карпи: цврсто врзани, слабоврзани и неврзани карпести маси. Во овој труд ќе се задржиме само на неврзаните карпести маси од причина што тие се најприсутни и најразноврсни седименти во охридско-струшкиот басен па така нивното издвојување и дефинирање претставува вистински предизвик.

Охридско-струшката котлина е изградена од неврзани квартални речно-езерски, т.е. барски, седименти, кои лежат преку не-скаменети глиновито-езерски седименти.

На овој простор се разграничени алувиони на Црн Дрим, Сатеска и Коселска Река, претежно изградени од чакалесто-песокливи материјали и песокливо-прашинести глини. Од кварталните седименти, најнеповолни особини имаат: органогените глини, миловите и тресетите, како и големите мочуришта.

ГРУПА НА НЕВРЗАНИ КАРПИ

Карпите од групата на неврзаните карпи ја изградуваат основата на кварталот и им припаѓаат седиментите од фација на коритото, поплавна фација, пролувијалните, делувијалните, флувио-гласијалните и езерско-барските наслаги, како и плиоценските (езерски) седименти. Групата на неврзани карпи е застапена со две подгрупи: ситнозрни и крупнозрни карпи.

Група на неврзани ситнозрни карпи

На истражуваниот терен оваа група застапена е со наслаги од фација на коритото, поплавна фација, пролувијални и езерско-барски седименти, а претставена е со пращини и песоци.

Фација на коритото (Pa) всушност претставува современиот речен нанос кој го пополнува коритото на реките и изградена е од песоци. Најраспространета е во коритата на Сатеска река и Црн Дрим, како и вдоль помалите водотеци.

Песоците се доброгранулирани со различна содржина на чакал. Нивната моќност е од 1,0-3,0 m и најчесто се растресити.

Од хидрогеолошки аспект се одликуваат со појака водопропусност со коефициент на филтрација $K_f = 1 \times 10^{-4} - 1 \times 10^{-6}$ m/s. Овие наслаги претставуваат хидрогеолошки колектори и во нив постојат услови за формирање издани. Теренот изграден од овие наноси е стабилен без присуство на ерозивни процеси и појави.

Според геотехничките прописи (класификација GN 200) припаѓаат во III категорија, а според класификацијата на Протоѓаконов во IX категорија, со коефициент на цврстина $f = 0,5$. Како градежен материјал би можеле да имаат употребна вредност во производство на малтер и бетон.

Поплавна фација (PRap и Rap) е изградена од пращини и песоци а застапена е околу речните корита на Сатеска, Коселска, Голема и Болска река.

Настанува при изливање на реките од нивните корита.

Прашината (PRap) е застапена е во површинскиот дел на оваа фација. Претставува ниско до високопластична прашина со малку песок. Нејзината моќност изнесува до 1,0 m и е со слаба збиеност.

Од хидрогеолошки аспект се одликуваат со средна до слаба водопрopusност со коефициент на филтрација 1×10^{-7} - 2×10^{-8} m/s. Овие наслаги претставуваат слаби хидрогеолошки спроводници до хидрогеолошки изолатори и во нив нема услови за формирање издан.

Теренот изграден од овие наслаги е стабилен, без присуство на егзо-геодинамички процеси и појави. Според геотехничките прописи (GN 200) припаѓаат во II и III категорија, а според класификацијата на Протоѓаконов во VIII категорија со коефициент на цврстина $f = 0,6$.

Песокот (Pар) ги гради воглавно подповршинските делови и се одликува со добра гранулираност и слаба збиеност. Најчесто е ситнозрнест а неретко во себе содржи и одредена количина на прашина.

Од хидрогеолошки аспект се одликува со добра водопрopusност, со коефициент на филтрација $K_f = 1 \times 10^{-4}$ - 1×10^{-6} m/s.

Претставува хидрогеолошки колектор и во него постојат услови за формирање издан. Теренот изграден од овој песок е стабилен без присуство на ерозивни процеси и појави.

Според геотехничките прописи (GN 200) припаѓаат во III категорија, а според класификацијата на Протоѓаконов во IX категорија, со коефициент на цврстина $f = 0,5$. Како градежен материјал би можел да има употреблива вредност во производство на малтер и бетон.

Пролувијални седименти (Ppr) претставени се со песок кој се јавува во пониските (ободните) делови на пролувијалните лепези. Претставува слабо збиен и растресит материјал, несортиран и слабо обработен.

Од хидрогеолошки аспект се одликува со јака до средна водопрopusност со $K_f = 1 \times 10^{-5}$ - 1×10^{-6} m/s. Овие наслаги претставуваат хидрогеолошки спроводници и колектори и во нив има услови за формирање на изданска вода. Теренот изграден од овие наноси е стабилен до условно стабилен, со присуство на ерозивни процеси и појави.

Според геотехничките прописи (GN 200) припаѓаат во III категорија, а според класификацијата на Протоѓаконов во IX категорија со коефициент на цврстина $f = 0,5$. Како градежен материјал може се употребува за производство на бетон.

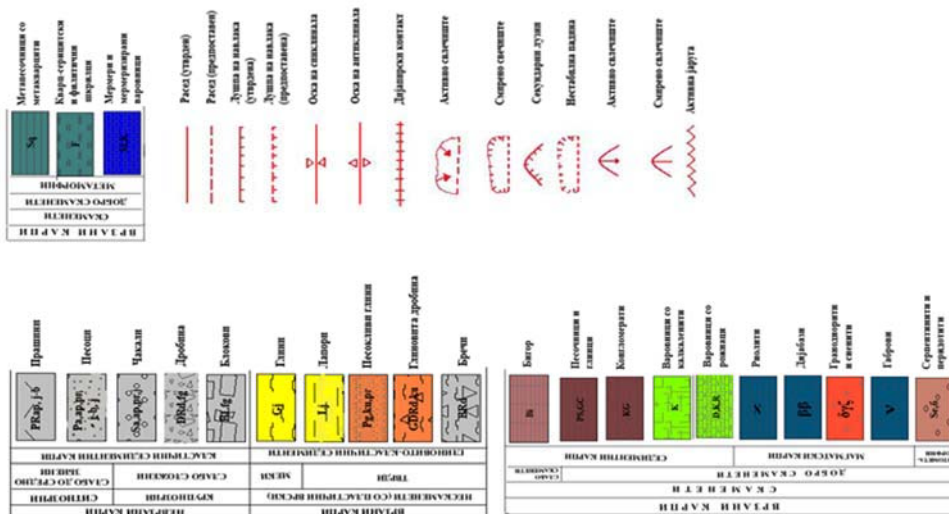
Езерско - барски седименти (PR, P) j-b го градат исклучиво рамничарскиот дел на теренот. Тие се најраспространети од сите квартални наслојки и врзани се за терциерните басени каде седиментацијата во езерата продолжува и во квартал. Нивната моќност (врз основа на повеќе дупчења) изнесува од 30-40 m во Преспанската котлина, 50-80 m во Охридската котлина и до 100 m во Струшката котлина. Претставуваат комплекс од песок, чакал, прашина, глина и тресет. Во оваа инженерскогеолошка група спаѓаат прашина и песокот.

Прашината (PRj-b) е најзастапена во приобалскиот дел на Охридско и Преспанското езеро. Кога е заситена со вода и органски материи поминува во мил. Со истражните дупнатини за аеродромот и за некои објекти во градот утврдено е дека моќноста на милот изнесува преку 5 m. Водопрopusноста и е мала но хигроскопноста голема, така што капиларното движење на водата во нив, иако споро, е доста големо. Слегувањето кај овие прадини, посебно кога се водозаситени, е големо и претставуваат неповолна средина за фундаирање. Како градежен материјал нема никаква употреблива вредност.

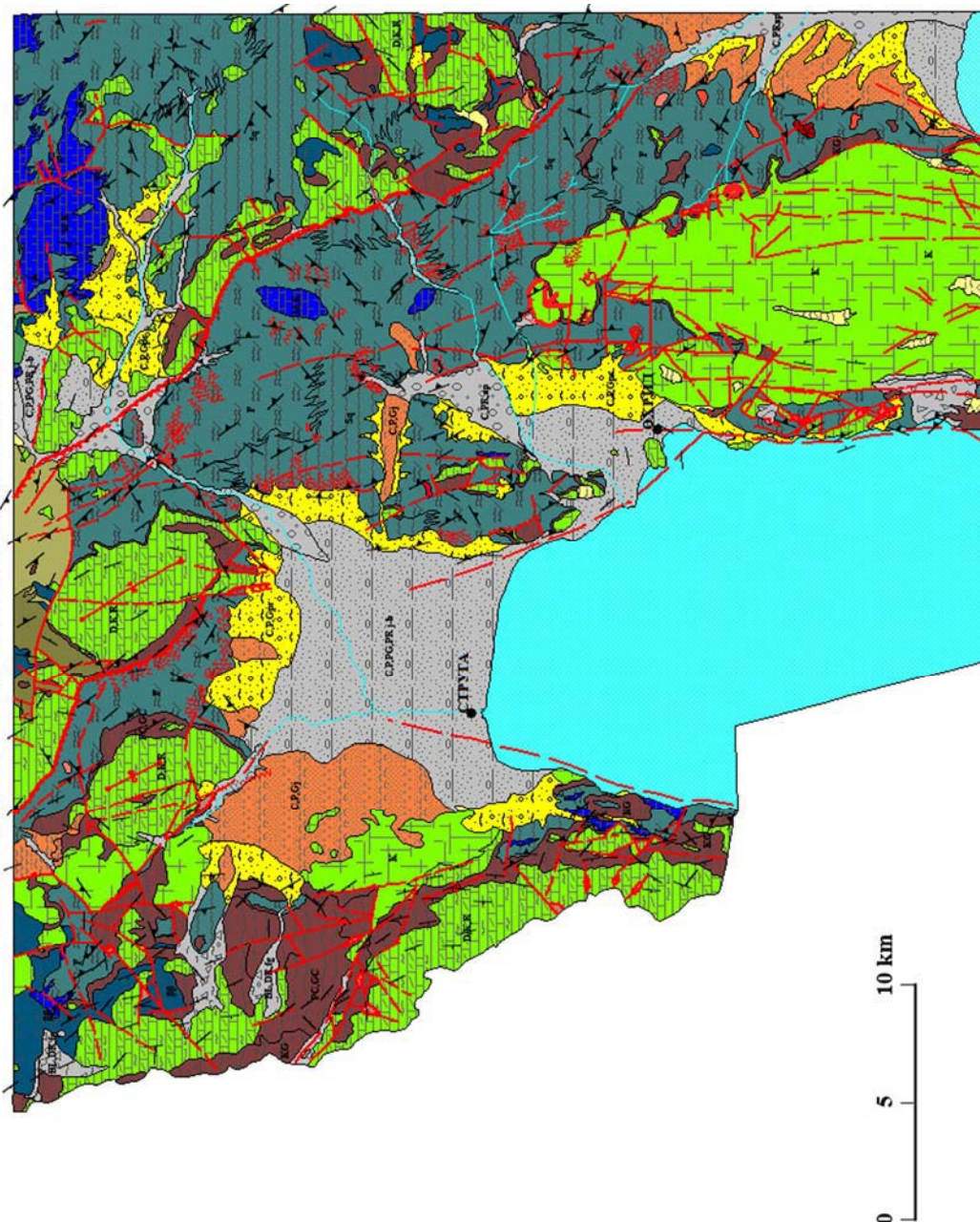
Песок (Pj-b) е доста застапен во овие седименти и често во себе содржи чакалеста и прашиеста компонента. Се одликува со добра гранулираност и слаба до средна збиеност. Од хидрогеолошки аспект се одликува со добра водопрopusност со $K_f = 10^{-3}$ - 10^{-6} m/s. Претставува хидрогеолошки колектор и во него постојат услови за формирање издан. Теренот изграден од овој песок е стабилен без присуство на ерозивни процеси и појави. Според геотехничките прописи (GN 200) припаѓаат во III категорија, а според класификацијата на Протоѓаконов во IX категорија, со коефициент на цврстина $f = 0,5$. Како градежен материјал би можел да има употребна вредност во производство на малтер и бетон.

ЛЕГЕНДА

ИНЖЕНЕРСКО ГЕОЛОШКА КАРТА

Слика 1. Инженерско геолошка карта на истражуваното подрачје

Плиоценските седименти (Pj) во оваа ИГ подгрупа е претставена со песоци. Во склоп на седиментниот комплекс се јавуваат во вид на слоеви и сочива со различна дебелина. Тоа се добро гранулирани песоци, средно до добро збиени со сива и црвеникава боја. Од хидрогеолошки аспект, се одликуваат со средна до добра водопропусливост, $K_f = 10^{-6}$ m/s. Представуваат хидрогеолошки колектори и се поволни за формирање на издан. Терените, изградени од овие седименти се стабилни до потенцијално нестабилни (при засекување).

Според градежно-техничките процеси, припаѓаат во III категорија, а според класификацијата на Протоѓаконов во IX категорија со $f = 0,5$. Како градежен материјал може се употребуваат за производство на бетон.

Група на неврзани крупнозрни карпи

Оваа група на карпести маси се јавува во котлините и долините страни на речните водотеци и на самите падини. Карпите од оваа група ја изградуваат поголем дел од кварталот и дел од плиоценот. Застапени се со наслаги од фаџија на коритото, поплавна фаџија, пролувијални, делувијални, флувиоглацијални, езерско-барски и плиоценски седименти.

Фаџија на коритото (Sa) - чакали, всушност претставува современиот речен нанос кој го пополнува коритото на реките а е изграден од разногранулирани чакали. Распространета е вдоль коритата на Сатеска река и Црн Дрим, како и вдоль помалите водотеци.

Тоа се наноси на речните водотеци во горниот и средниот ток, грубозрни и со хетероген состав, различно сложени и неравномерно гранулирани чакали и песоци, со голем процент на валутоци, самци и блокови.

Во средните и долните токови при нивните устија, гранулацијата на материјалот е поизедначена и добро сложена. Преовладува поситен и повоедначен материјал. Според гранулометрискиот состав спаѓаат во крупнозрни, слабо сложен и средно обработени почвени материјали, заситени со подземна вода.

Битна одлика на овие наноси е слабата сортираност и потполна растресеност, со големо варирање на физичко-механичките својства во зависност од грануло-метрискиот состав формата и големината на зрната. Нивната порозност е голема и изнесува до

25 %, а водопропусноста најчесто е голема и изнесува $K = 10^{-1} - 10^{-3}$ cm/s.

Според петрографскиот состав содржат разни видови на карбонатни и метаморфни карпи, а се забележуваат и парчиња од магматити. Според градежно-техничките процеси, припаѓаат во III категорија, а според класификацијата на Протоѓаконов во IX категорија со $f = 0,5$. Овие наноси се користат како добар градежен материјал. Сепарираните чакали имаат голема примена како агрегат за бетон и тампон за патишта.

Поплавна фаџија (Sap) - чакали, застапени се околу речните корита на поголемите реки. И кај нив во погорните делови на теренот се јавува покрупно зрнест чакал додека во пониските делови гранулацијата е помала и зрната се подобро обработени (позаоблени). Минералниот состав е хетероген и се јавуваат зрна од кварц, карбонати, метапесочници и габро-дијабази. Како хидрогеолошки колектори имаат голема водопропусливост со коефициент на филтрација $K = 10^{-1} - 10^{-3}$ cm/s. Според градежно-техничките процеси, припаѓа во III категорија, а според класификацијата на Протоѓаконов во IX категорија со $f = 0,5$. Овие наноси се користат како добар градежен материјал како агрегат за бетон и тампон за патишта.

Пролувијални седименти (Spr) - чакали, се јавуваат во средишните делови на пролувијалните лепензи. Претставува слабо збиен и растресит материјал, несортиран и слабо обработен. Пролувијалните наноси претставуваат седименти на поројни текови, обично со лепензести форми од активни и смирени буици со променлива дебелина, најчесто од 2-30 метри. Со теренски и лабораториски испитувања добиени се следниве вредности:

агол на внатрешно триење	$\phi = 28^\circ$
кохезија	$C = 7,5 \text{ KN/m}^2$
модул на еластичност	$Me = 8.700 \text{ KN/m}^2$

Од хидрогеолошки аспект се одликува со добра до средна водопропусност со коефициент на филтрација $K_f = 1 \times 10^{-3} - 1 \times 10^{-6}$ m/s. Овие наслаги претставуваат хидрогеолошки спроводници и колектори и во нив има услови за формирање на изданска вода. Теренот изграден од овие наноси е стабилен до условно стабилен, со присуство на

ерозивни процеси и појави. Според геотехничките прописи (класификација GN 200) припаѓаат во III категорија а според класификацијата на Протоѓаконов во IX категорија со коефициент на цврстина $f = 0,5-0,8$. Како градежен материјал може се употребува како насип за патишта.

Делувијални седименти (DR,S)d претставени се со песоливо-чакалеста дробина и сипаришен материјал.

Дробината (DRd) се јавува на висорамните и гребените Јабланица, Караорман и Петрино, настанати со распаѓање на гранити, сиенити, риолити и габродијабази. Овие делувијални наслојки се крупнозрни и несортирани, средно збиени и со моќност 2-5 m. Од хидрогеолошки аспект се одликуват со средна до слаба водопрпусност, со $K_f = 1 \times 10^{-5} - 1 \times 10^{-6} \text{ cm/s}$. Претставуваат хидрогеолошки спроводници и во нив нема услови за формирање на постојан издан. Теренот е стабилен без присуство на ерозивни процеси. Според градежно-техничките норми припаѓат во III категорија.

Сипаришен материјал (Sd) се јавува заедно со падинските бречи (кои спаѓаат во слабоврзани карпести маси). Сипарите се современи геолошки појави кои настануваат со ротационо движење на дробински материјал по падините. Имаат релативно мало распространување, и тоа на долинските страни на планинските масиви, како и во подножјето на стрмните падини изградени од карбонатни карпи. Сипарите се всушност дробина изградена од незаоблени и остроаголни парчиња и блокови различни по големина, претежно од варовници и доломити, поретко од еруптивни и други карпи. Сипаришниот материјал е растресит и слабо стислив. Со лабораториски испитувања кај село Трпеица се утврдени следниве физичко механички својства:

$$\varphi = 36^\circ - 32^\circ$$

$$C = 12-15 \text{ KN/m}^2$$

$$D = 14 - 130$$

Од хидрогеолошки аспект тоа се водопрпусна средина која има улога на спроводник и е со $K_f = 10^{-4} - 10^{-6} \text{ cm/s}$.

Како работна средина се многу неповолни и претставуваат потенцијално нестабилни терени. Според градежно-техничките процеси, припаѓа во III категорија, а според кла-

сификацијата на Протоѓаконов во VI и VIa категорија, со коефициент на цврстина $f=1,5$.

Глацијален и флувио глацијален материјал (BL,DR)fg

Сочуван е само во подрачјето на падините од високите планини како и во долините на планинските текови. Површините препокриени со глацијален материјал (морени) најчесто се мали, додека глацифлувијалните наслаги завземаат поголема распространетост. Глацијалниот материјал особено е распространет на Јабланица во областа на високите врвови, на просторот меѓу Стрижек и Црн Камен. Тоа се циркови и морени изградени од глацијален грубокластичен и слабообработен материјал од распаднати карбонатни карпи, конгломерати и песочници. Во цирковите се наоѓаат остатоци од леднички – глечерски езера, како што се Вевчанска локва и Лабунишко езеро. Литолошки е изграден од слабо заоблени блокови со големина од неколку m^3 , со дробина и самци. Материјалот е слабо обработен (незаоблен), несортиран и без никаква стратификација. Флувиоглацијалниот материјал е воглавно застапен во долините на планинските текови на Јабланица. Најчесто се претставени со слабо заоблени чакали, заглинети песоци и дробина, помешани со грубо сортирани помали и поголеми крупни блокови. Дупчењата и раскопувањата кои се вршени во овие материјали укажуваат на неуедначен гранулометриски состав и различни физичко-механички особини добиени со лабораториските испитувања:

$$\varphi = 24^\circ - 30^\circ$$

$$C = 10 \text{ kN/m}^2$$

$$Me = 12\,000 \text{ kN/m}^2$$

Овие материјали се доста водопрпусливи со $K_f = 10^{-3} - 10^{-5} \text{ cm/s}$ и претставуваат хидрогеолошки спроводници (овозможуваат на водата да стигне на пониските делови од теренот).

Според геотехничките прописи (класификација GN 200) припаѓаат во III и IV категорија а според класификацијата на Протоѓаконов во VI категорија со коефициент на цврстина $f=1,5-2,0$. Како градежен материјал е слабо употреблив и може да најде примена само како долен строј на патиштата и насипните брани со предходно елиминирање на поголемите блокови.

Езерски (плиоценски) седименти (S_i)
претставени се со чакали.

Ги сочинуваат најмладите творби на неогенот, во чии состав влегува комплексот на чакали, песоци, песокливи глини, глини и глиновити лапори. Комплексот е доста хетероген со вертикални и хоризонтални сменувања од различни грубокластични наслојки, со променливи физичко-механички особини.

Значителни наслојки на чакали и песоци се застапени во западните и северните периферни делови на Струшката котлина и крајните југозападни падини на Галичица помеѓу с. Љубаништа и Св. Наум.

Чакалите се со хетероген променлив состав, грубозрни со кварцни валутоци, богати со обоени зрна од шкрилесто метаморфни и еруптивни карпи. Врз основа на истражните дупчења, утврдената дебелина на овие седименти изнесува до 300 метри.

Со теренски и лабораториски испитувања за нивните физичко-механички карактеристики се добиени следните резултати:

агол на внатрешно триење $\varphi = 30-35^\circ$
кохезија $C = 5 \text{ KN/m}^2$
модул на стисливост $Me = 9,300 \text{ KN/m}^2$

Овие чакали се одликуваат со добра водопрпусност ($K = 10^{-1} - 10^{-4} \text{ cm/s}$) и претставуваат хидрогеолошки колектори, па во нив постојат добри услови за формирање на издани.

По класификацијата на Протоѓаконов, припаѓаат на VII група а по градежните норми во III и IV категорија со коефициент $f = 0.8 - 1.5$.

Овие наноси се користат како добар градежен материјал. Сепарираните чакали имаат голема примена како агрегат за бетон и тампон за патишта.

ЗАКЛУЧОК

Од погоре изнесеното јасно се гледа дека постојат повеќе инженерскогеолошки групи и подгрупи на неврзани карпи. За нив е карактеристично тоа што во различни инженерскогеолошки подгрупи се среќаваат исти литолошки чинители (песоци, прашини, чакали ...).

Но токму начинот на генеза, седиментација, и дијагенеза на овие литолошки чинители допринела за формирање на волку голем

број на инженерскогеолошки групи и подгрупи на неврзани карпи. Диференцијацијата на истите е направена врз основа на нивните геолошки и физичко механички параметри.

Ако се земе во предвид дека овој регион е еден од најнаселените во државата и дека најголем дел од објектите кој се градат во околината на Охридско езеро се фундаираат токму во овие неврзани карпести маси, истите претставуваат предизвик и за понатамошни истражувања посебно во насока на креирање на стратиграфски модели кои би можеле да корелираат со инженерскогеолошките карактеристики на карпестите маси.

ЛИТЕРАТУРА

Гапковски Н., Јовановски М., 2007: Општа геологија, Универзитет „Св.Кирил и Методиј“ – Скопје, Градежен факултет - Скопје

Глигоријевиќ Љ. Чубриловиќ П., Петровиќ В. 1970: Елаборат о инженерско-геолошким одликама слива Црног дрима, Фонд на геолошки завод – Скопје

Глигоријевиќ Љ. 1977: Толкувач на инженерско-геолошка карта на СР Македонија $M = 1: 200\ 000$ Стручен фонд на Геолошки завод – Скопје.

Денковски Ѓ. 1974: Завршен извештај за геолошките истраги на објектот Евала – Караорман во 1974, Стручен фонд на Геолошки завод – Скопје

Думурџанов Н. и Ивановски Т. 1978: Толкувач на ОГК 1 : 100 000 листови Охрид и Подградец, Сојузен Геолошки Завод– Белград.

Ивановски Т., Несторовски И., 1968 : Тектоника на Западна Македонија. Симпозиум за Динаридите – Загреб.

Јаниќ М. 1987 : Инженерска Геологија са основе геологије, Научна книга – Београд.

Јорданов Д. 1951 : Гребените на Црни Дрим. Геолошки завод – Скопје

Мирчовски В. 2004 : Хидрогеологија и Инженерска геологија (рецензирана скрипта), Факултет за Рударство, Геологија и Политехника - Штип

Митров Т. 1963 : Извештај за извршените геолошко геомеханички испитувања во Срушко поле и по рекс Црни Дрим , Стручен фонд на Геолошки завод Скопје.

Павловски Б. 1985 : Извештај за регионалните испитувања на јаглен во Западна Македонија. Стручен фонд на Геолошки Завод – Скопје.

Рибевски Д. 1980 : Станбен блок–Охрид. Геомеханички карактеристики на почвата.